

УДК 343.543:342.726-055.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2021.16.244248>

О. В. Харитонова,

канд. юрид. наук, доцентка
кафедри кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ЗАХИСТ СЕКСУАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ ЛЮДИНИ В ПРОЄКТІ КК УКРАЇНИ: КРИТИЧНИЙ ПОГЛЯД

Стаття присвячена аналізу основ рамкового регулювання сексуальних кримінальних правопорушень в проєкті нового Кримінального кодексу України. Застосування критичної оптики щодо положень проєкту проблематизує питання захисту сексуальної автономії людини та осмислення зон теоретичної та практичної рефлексії, у яких воно укорінене. До оцінки пропонованих реформ кримінального кодексу застосовуються сучасні уявлення про сексуальність як гендерований феномен, що має глибоку соціальну трактовку. Звернення до міжнародних стандартів захисту сексуальної автономії людини та протидії сексуальному насильству акцентує увагу на парадигмальних зрушеннях в оцінці легітимності сексуальних відносин, що сконцентровані навколо концептів «автономії» та «згоди», і потребі вдосконалення проєкту КК в цьому аспекті.

Ключові слова: сексуальна автономія, сексуальність, згода, сексуальні злочини, дія сексуального характеру, гендерно обумовлене насильство, проєкт кримінального кодексу.

Постановка проблеми. Погляд на Особливу частину проєкту нового кримінального кодексу¹ в частині забезпечення права людини на сексуальну автономію викликає декілька критичних міркувань. Критичний погляд залишається важливим для утримання від приватизації публічної сфери роботи над проєктом КК тих, у кого сконцентрована влада (пряма чи дискурсивна) приймати рішення або впливати на прийняття рішень. Сучасна дискурсивна влада успішно функціонує в логіці Паноптикону, і її основна сила полягає перш за все у тому, що вона не очевидна – а тому підкорення їй нерідко виглядає органічно. Втім, не варто забувати попередження П'єра Бурд'є про цензурований дискурс.

---

¹ Текст проєкту нового Кримінального кодексу. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf>.

Французький мислитель звертав увагу на те, що будь-яке висловлювання знаходиться у певному полі, і це поле виконує функцію цензури. Під полем Бурд'є розумів певну структуру розподілу того чи іншого виду капіталу. Капіталом, залежно від того, яке поле аналізується, може бути університетський авторитет, інтелектуальний престиж, політична вага чи фізична сила тощо. Уповноважений на висловлювання володіє інституційним капіталом впливу. Наше говоріння залежить від самої структури поля, а отже наше висловлювання є продуктом евфемізації. Більше того, евфемізація іноді доходить до крайнощів – мовчання. Евфемізація призводить до появи подоби компромісу, комбінації того, що повинно було бути сказане – і того, що у підсумку було сказане, враховуючи конститутивну структуру певного поля. Важливо розуміти, що процес евфемізації стосується нібито форми висловлювання, але зрештою ця форма невіддільна від змісту. Тому, щоб зрозуміти дискурс, потрібно бачити будову усієї системи, продуктом якої він є, розпізнавати продукти евфемізації і умовчання, осмислювати, якою була структура поля висловлювання, якими були реакції агентів цього поля і що могло і не могло бути у даному полі сказане.

«Для групи найкращим способом змусити людину мовчати буде позбавити її можливості говорити, усунувши її з позиції, яка це дозволяє, – каже Бурд'є. – А кращий спосіб контролювати загальний дискурс – поставити на ту позицію, де акумулюється мовлення, людей, які будуть говорити лише те, що дозволяє і до чого закликає поле»². З цієї точки зору критичний погляд на поле висловлювань щодо проєкту КК, розуміння того, якими були їх умови, цінність погляду на проєкт ззовні, а не зсередини, позбавлення проєкту міфологеми про єдино можливий вірний шлях регулювання тих чи інших питань, робота з критикою як з набагато більш складною структурою, ніж «за/проти» – це важлива гарантія справді

---

² Бурд'є П. К вопросу о цензуре / пер. Л. Митрахович. URL: <https://syg.ma/@lieonora-mitrakhovich/pier-burdio-k-voprosu-o-tsienzurie>

публічного характеру законопроекту, який за своєю природою здатний нести чималі ризики для атаки на фундаментальні права і свободи.

Особливої ж уваги потребує регулювання у проєкті питань сексуальних кримінальних правопорушень, адже якість кримінально-правових політик у сфері боротьби з сексуальним насильством виступає маркером владних соціальних конфігурацій та свідченням наявності чи відсутності справжніх глибоких трансформацій у сфері суспільного життя, які стосуються цінностей гендерної рівності, гідності та недискримінації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з цієї теми. Представники національної кримінально-правової доктрини, на жаль, довгий час оминали своєю увагою тему укоріненості сексуального насильства у гендерній нерівності та практично не зачіпали проблематику гендерно обумовленого насильства. Не дивлячись на те, що багато авторів присвячували свої дослідження тематиці протидії сексуальним злочинам (зокрема, В. І. Борисов, Л. П. Брич, О. М. Джужа, Л. В. Дорош, О. О. Дудоров, Т. Д. Лисько, Р. Л. Максимович, Г. Я. Мартинишин, В. Ю. Омецинська, К. М. Плутицька, М. І. Хавронюк, О. М. Храмцов та ін.), гендерний зріз цієї проблематики залишався здебільшого табуованим. Лише у зв'язку із законодавчими реформами 2017 р., присвяченими спробі імплементації стандартів Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції) до національної правової матерії, відбулися певні зрушення у цьому питанні. Практичний poradnik О. О. Дудорова «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики)» (2018) та науково-практичний посібник О. В. Харитонової «Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству» (2018) стали першими науковими коментарями щодо зазначених проблем.

Утім, сучасні міжнародні стандарти протидії сексуальному насильству укорінені в розумінні сексуальності як соціокультурного конструкту та інструменту влади і гендерування суспільства, а тому надзвичайно важливим уявляється аналіз проєкту нового Кримінального кодексу, що готується робочою групою з питань розвитку кримінального права в складі Комісії з питань правової реформи, створеною Указом Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 р., саме крізь цю рамку.

Метою дослідження є критичний аналіз проєкту нового Кримінального кодексу на предмет створення ефективних інструментів протидії сексуальному насильству з урахуванням сучасних наукових підходів до визначення сексуальності та сексуальної автономії людини і оцінка релевантності реформаторських ідей сучасним міжнародним стандартам та кращим практикам боротьби з гендерно обумовленим насильством.

Виклад основного матеріалу. Розділ 4.6 проєкту КК в редакції від 18 жовтня 2021 р. конструює «злочини та проступки проти статевої свободи та статевої недоторканості». Означення в такий спосіб видового об'єкту сексуальних кримінальних правопорушень навряд чи можна назвати таким, що відповідає сучасним уявленням про сексуальність. Помислення сексуальності через поняття «статі», як суто природного, вродженого явища, обмеженого лише статевим потягом, за яким стоїть інстинкт продовження роду, характеризує рівень розвитку знань про сексуальність приблизно доби пізньовікторіанської Англії, проте аж ніяк ні першу чверть ХХІ століття. Сексуальність як «статева свобода», «статева недоторканість» є слабкою пояснювальною моделлю, яка ігнорує соціальну і культурну реальність і ті соціокультурні практики та владні відносини, які за ними стоять. З часів психоаналітичних робіт Жака Лакана прийшло розуміння, що сексуальність необхідно мислити окремо від розмноження, а сексуальне бажання не відповідає біологічному інстинкту збереження роду. У вже культовій роботі «Історія сексуальності» (1976–1984) Мішель Фуко пішов ще далі, показавши,

що сексуальність – це інструмент влади, а людські бажання включені в систему контролю. Такі аспекти сексу, як бажання, задоволення, ідентичність, норми сексуальної поведінки тощо сьогодні визнаються провідними вченими в сфері сексології соціальними явищами³. Глибоко соціальна трактовка сексуальності – ось що відрізняє нові вчення від застарілих. Хоча людські імпульси і бажання мають біологічну основу, проте саме соціальні сили надають біологічній реальності форму сексуальності⁴. Зведення сексуальності до відтворення собі подібних ігнорує інші важливі аспекти сексуальності, укорінює гендерні стереотипи в суспільстві, що може породжувати дискримінацію та атакувати рівність як основу конституційного порядку.

Так, в практиці ЄСПЛ є значуща справа у цьому аспекті⁵ – *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal* ⁶[2017, ECtHR].

Заявниці з Португалії Марії Морес неякісно зробили гінекологічну операцію, яка мала довготривалий негативний вплив як на її фізіологічний, так і психічний стан. Пані мала чоловіка та двох дітей, проте нестерпні болі ускладнювали подружнє життя та ведення побуту. Жінка звернулась до національних судів із вимогою відшкодувати медичну халатність й оплатити їй послуги хатньої робітниці, яку вона вимушена була утримувати.

Пані Морес виграла справу у першій судовій інстанції, де суд призначив їй виплату компенсації за фізичні та моральні страждання. Проте Верховний адміністративний суд Португалії знизив розмір компенсації:

---

³ *Introducing the new sexuality studies* / Eds. S. Seidman, N. Fischer, C. Meeks. 2nd edn. L.; N. Y.: Routledge, 2011. XVI, 571 p.

⁴ Третьяков В. История сексуальности и понятия о ней в XX веке. / Рец. на кн.: *Introducing the New Sexuality Studies*. 2nd edn. L.; N. Y., 2011; Herzog D. *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History*. N. Y., 2011; Johansson T. *The Transformation of Sexuality: Gender and Identity in Contemporary Youth Culture*. Aldershot, 2007. *НЛО*, № 5, 2012. URL: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/117_nlo_5_2012/article/18947/.

⁵ Бусол К. Усе змішалось у Стразбурзі: Європейський суд з прав людини, Толстой і права жінок. URL: https://rus.lb.ua/blog/kateryna_busol/374803_use_zmishalos_strazburzi.html.

⁶ *Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal*, App. no. 17484/15, 25 July 2017, ECHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-175659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-175659%22]}).

мовляв, після 50-ти років питання сексуального життя для жінки не особливо актуальні, а те, що пані вже виростила дітей, означає, що вона має піклуватися лише про чоловіка, а тому може обійтися і без покоївки.

Рішення Верховного адміністративного суду Португалії викликало серйозну критику. Пані Морес оскаржила його в ЄСПЛ, наголошуючи на порушеннях ст. 8 (повага до приватного та сімейного життя) і ст. 14 (заборона дискримінації) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, стверджуючи, що португальський суд дискримінував її за віком і статтю. ЄСПЛ визнав порушення ст. 8 та ст. 14 ЄКПЛ і зауважив, що презумпція, що сексуальність не настільки ж важлива для п'ятдесятирічної жінки та матері двох дітей, як для молодших людей, відображає традиційне уявлення, що сексуальність жінки важлива лише для продовження роду. Проте, такий підхід ігнорує фізичну та психологічну важливість сексуального життя для того, щоби жінка почувалася самодостатньою людиною.

ЄСПЛ також з'ясував, що проблеми з сексуальною активністю чоловіків португальські суди кваліфікували значно гостріше, ніж аналогічні жіночі випадки. Зокрема, португальські суди зазначали, що такі проблеми «роблять життя чоловіків фізично та психологічно нестерпними», «мають незворотні наслідки» та «завдають величезного шоку самооцінці». Натомість, проблеми із сексуальним здоров'ям у жінок аналогічного співчуття суддів не отримували.

Що ж до розміру компенсації моральних збитків, то у випадках двох чоловіків, які зазнали схожих проблем невдалого лікування та сексуальної дисфункції, він складав відповідно 224 тис. євро і 100 тис. євро – порівняно з 50 тис. євро для Марії Морес. Окрім того, на момент операцій чоловікам-позивачам було 55 і 59 років, у той час як Марії Морес – 50 років. Вік чоловіків при винесенні рішення та призначенні компенсації не враховувався, так само, як і наявність у них дітей. Тож очевидно, що

португальські судді по-різному оцінювали важливість сексуального життя для жінок і чоловіків. Страсбурзький Суд зазначив, що лісабонський суд враховував не стільки зміни стану здоров'я Марії Морес, скільки її вік і соціальні та біологічні стереотипи, які нав'язують представницям жіночої статі, що є неприпустимим. Примітно, що в цій справі Суд звернув увагу саме на судові стереотипи. А, як зазначила в окремій збіжній думці суддя ЄСПЛ Ганна Юджівська, стереотипи ніколи не повинні походити із зали суду.

Натуралізація гендеру, пояснення соціального буття статі через прив'язку лише до біологічних відмінностей значно звужує обсяг можливостей пропонуваніх кримінально-правових інструментів ефективно протидіяти сексуальним кримінальним правопорушенням. Продуктивні механізми протидії злочинності можливі за умови розуміння причин та умов цього явища. Сексуальність є глибоко гендерованим феноменом, а протидія сексуальним кримінальним правопорушенням має будуватися на основі розуміння цих діянь як проявів гендерно обумовленого насильства. Гендерно обумовлене насильство є граничним проявом гендерної нерівності, в його основі лежать гендерні нерівності, які укорінені у соціальному бутті. Гендерне насильство – це такі форми насильницьких дій, що мають чітко виражену гендерну групу, на яке це насильство спрямоване, або яка це насильство чинить, і в результаті цього насильства встановлюються владні гендерні режими. Дослідження щодо насильства над жінками в Україні, проведене ОБСЄ у 2019 році, свідчить: «Дві третини (67%) жінок стверджують, що у віці 15 років і старшому вони зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера або іншої особи. Найчастіше кривдниками виступають попередні партнери. Майже три з десяти жінок (28%), у яких був раніше попередній партнер, кажуть, що вони зазнали фізичного й/або сексуального насильства з його боку. До порівняння: 15% жінок, у яких зараз є партнер, стверджують, що вони зазнали фізичного

або сексуального насильства від свого нинішнього партнера; 24% від усіх жінок (віком від 18 до 74 років) стверджують, що вони зазнали фізичного й/або сексуального насильства від іншої, ніж партнер, особи. Одна десята (10%) жінок стикалася з переслідуванням. Якщо брати до уваги жінок віком від 15 років і старших, то майже половина (49%) з них стверджує, що зазнала сексуального домагання, причому 17% респонденток стверджують, це сталося протягом 12 місяців, що передують дослідженню»⁷.

Отже, структурний характер гендерного насильства, однією з форм якого є сексуальне насильство, спричиняє дані правопорушення, а тому має враховуватися при конструюванні кримінально-правових політик та розбудові практик.

Специфічна природа сексуального насильства пов'язана з тим, що його причиною виступає дисбаланс влади у суспільстві. Дане насильство є основою існування культури патріархатного типу. Проте, цю специфічність потрібно було відстоювати на полях інтелектуальних битв. Так, наприклад, у Франції в другій половині 1970-х під час підготовки нового кримінального кодексу обговорювалася пропозиція так званої «десекуалізації» зґвалтування і поставлення сексуального насильства в один ряд з іншими видами фізичного насильства. Мішель Фуко згадував свою реакцію, коли йому зателефонували з Комісії з реформування КК: «Вони подзвонили мені і сказали: ми вивчаємо розділ кодексу про сексуальність – і ми неймовірно спантеличені і хотіли б знати, що Ви думаєте про це. ... було дві області, які були для мене проблемними: зґвалтування і діти»⁸. Фуко пропонував розглядати зґвалтування суто як насильство, спираючись на те, що сама по собі «сексуальність не може бути об'єктом покарання», а тому радив вилучити сексуальність із зґвалтування. Фуко прагнув вирвати сексуальність

---

⁷ Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. Україна. Результати дослідження. 2019. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf.

⁸ La folie encerlee, Change. Paris: Seghers/Laffont, 1977.

із тенет медико-біолого-натуралістського поняття, звільнити її від інстанцій нормалізації. Для нього, оскільки кримінальне право пов'язане з репресивністю, сексуальність має бути поза репресією, вислизати зі сфери дії кримінального кодексу. Але феміністська критика таких його поглядів, здійснена Монікою Плаза, продемонструвала, що саме відмова від явного зв'язку між сексуальністю, якою ми знаємо її сьогодні, і насильством, заводять дискусію в глухий кут. Сексуальність, якою вона *може бути* як режим спротиву владі, відрізняється від сексуальності, якою вона *є*. І ці подвійні лещата сексуальності не можливо не враховувати. Реальність, – каже Плаза, – представляє нам сексуальність як надзвичайно точний і добре організований апарат пригнічення. Зґвалтування не можливо помістити ще у будь-яку область, окрім сексуальності – тобто відносин влади, які встановлюються повсякденно між жінками і чоловіками. Удар кулаком по обличчю – не те саме, що зґвалтування. Зґвалтування – це не просто агресія, це владне приниження, яке найчастіше здійснюють (соціальні) чоловіки щодо (соціальних) жінок. Зґвалтування є сексуальним по суті, оскільки засноване на соціальній різниці і нерівності між статями⁹. Тому концептуалізація зґвалтування як насильства, пов'язаного з сексуальністю, що є виразом соціокультурного, економічного і політичного контекстів, стала важливим акцентом у розумінні структур, що породжують специфіку даного виду насильства.

Згадана специфіка підкреслюється і тим, якою є суспільна реакція на сексуальні злочини та потерпілих від сексуального насильства.

Дослідження свідчать, що коли зґвалтовано жінку, будуть обговорювати багато різних обставин: «Чи не була вона надто відверто одягнена? Чому йшла о пізній порі сама в такому небезпечному місці? Мабуть, вона фліртувала? Може, вона вживала алкоголь?». Тканина таких

---

⁹ Plaza M. Our damages and their compensation. Rape: The Will Not to Know of Michael Foucault [1978] 1981. Feminist Issues/Summer. P. 25–35.

розмов неявно побудована за логікою «звинувачення потерпілої» (віктимблеймінгу): як саме жінка спровокувала агресора? І ледь не в останню чергу увагу буде звернуто на протиправність дій гвалтівника¹⁰.

Втім, ЄСПЛ нещодавно висловився щодо особливостей забезпечення прав людини у справах, які стосуються сексуального насильства. Так, у рішенні *J. L. v. Italy* (5671/16, 27.05.2021)¹¹ ЄСПЛ постановив, що вжиті національним апеляційним судом формулювання в аргументації рішення порушили позитивні судові зобов'язання захисту жертви, що включають захист її іміджу, гідності та особистої інформації. Справа стосувалася групового сексуального насильства над жінкою. Європейський суд зауважив, що судді не повинні у рішеннях відтворювати сексистські стереотипи, применшувати значення сексистського насильства та покладати вину на потерпілих, і визнав, що мала місце вторинна віктимізація жертви.

Зокрема, Європейський Суд назвав не виправданими як посилання національного суду на червону спідню білизну заявниці, так і коментарі щодо її бісексуальності, стосунків та випадкових сексуальних контактів до тих подій, про які йдеться у справі. Так само Суд визнав недоречними міркування щодо «амбівалентного ставлення заявниці до сексу». Також Суд зазначив, що оцінка національним судом рішення заявниці подати скаргу як «бажання не визнавати момент крихкості та слабкості, який заслуговує на критику», викликає жаль і була недоречною з боку суду, як і посилання на «нелінійне життя» заявниці.

ЄСПЛ наголосив, що ці формулювання не були необхідними ані для вирішення справи, ані для мотивації рішення. І хоча ступінь довіри до заявниці був дуже важливим у цій справі, де суди мали дві суперечливі версії обставин, і, можливо, було б виправданим посилання на попередні стосунки

---

¹⁰ Маєрчик М., Плахотнік О. Гендерне насильство: між звичаєм і злочином. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15670/Maierchuk_%20Henderovane_nasylstvo_mizh_zvyc_haiem_i_zlochynom.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹¹ *J. L. c. Italie* (5671/16, 27.05.2021), ECtHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-210299%22%5D%7D>.

заявниці з тим чи іншим обвинуваченим або аспекти її поведінки в той вечір, проте ані сімейний стан заявниці, ані її стосунки до розглядуваних подій, ані її сексуальна орієнтація, ані вибір одягу, ані предмет її мистецької практики, що стосувався сексуальної тематики, не були релевантними для оцінки ступеню довіри до її позиції та кримінальної відповідальності обвинувачених. Вторинна віктимізація жертви сексуального насильства коментарями, покладеними в основу обґрунтування рішення, які покладають провину на потерпілу, втілюють моралізаторський підхід та передають сексистські стереотипи, є порушенням державою-відповідачем позитивних зобов'язань за статтею 8 ЄКПЛ.

Зауважимо, що прийом «звинувачення потерпілих» не застосовується у випадках зґвалтування чоловіків. Вочевидь, дана різниця є свідченням укорінених структурних гендерних нерівностей.

Отже, важливими висхідними тезами для конструювання проєкту даного розділу КК є наступні: сексуальність – соціокультурний конструкт, гендерований феномен; сексуальні кримінальні правопорушення – прояв гендерного насильства, причини якого укорінені в гендерній нерівності, що має різні виміри (формальний, фактичний, трансформативний¹²).

Закріплення в глосарії проєкту КК (розділ 1.3) значення терміну «дія сексуального характеру» як «дії, спрямованої на задоволення статевого потягу», у зв'язку з вищесказаним викликає певне занепокоєння. Якщо сексуальна природа акту може бути заснована лише на прагненні задовольнити лібідозний потяг, то деякі варіанти кримінально-протиправної сексуальної поведінки залишаться поза сферою дії даного припису. Особливо це стосується сексуального насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом. Дуже важливе питання, яке потребує окремого аналізу – яким чином новий КК буде вирішувати питання відповідальності за сексуальне насильство як

---

¹² Більше про це див.: Харитоновна О. CEDAW: рівний старт + умови для досягнення рівності. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/cedaw-rivnij-start-umovi-dlya-dosyagnennya-rivnosti-rezultativ/?fbclid=IwAR2PzVFo6aVon2byxcoZRJTH2FiEWMjvxaTA2jtVHoCffONXhr7xWZzobrww>.

злочини проти людяності та воєнні злочини, адже вони не є загальнокримінальними злочинами і потребують самостійної дорожньої карти реагування на них. За даними правозахисників, кожна четверта людина, яка перебувала в полоні проросійських бойовиків на окупованій незаконними збройними формуваннями територіях Донбасу, розповідає про факти сексуального насильства¹³.

«Згвалтування як зняряддя війни» означає насильство, здебільшого відносно жінок та дівчат, яке має на меті принизити, домінувати, залякати, розігнати або переселити представників певної спільноти чи етнічної групи. Згвалтування як зняряддя війни мотивоване не так статевим потягом, як політичними міркуваннями, оскільки дана стратегія є дешевою та ефективною; використовуючи сексуальне насильство, озброєним формуванням вдається зруйнувати місцеві спільноти, ослабити їх та встановити над ними контроль. Прагнення до панування – можливо навіть підсвідоме – пояснює систематичне застосування сексуального насильства як стратегії війни. Існують наукові дослідження¹⁴, які доводять, що сексуальне насильство під час війни – це результат радикалізації повсякденної сексистської поведінки в суспільстві, під час війни лише загострюються приховані сексистські ідеї, розповсюджені у мирний час.

Серед ключових досягнень юриспруденції воєнних трибуналів було визнання згвалтувань та сексуального насильства катуваннями у міжнародному кримінальному праві. Важливе значення мали також висновки договірних органів ООН і незалежних спеціальних доповідачів та прийняття Загального коментаря № 2 Комітету проти катувань, в якому прямо говориться про згвалтування та гендерне насильство в контексті Конвенції

---

¹³ Згвалтування як метод катування: на окупованій частині Донбасу тисячі людей зазнали сексуального насильства. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-zgvaltuvannya-tortury/30968387.html>.

¹⁴ Houge A. B. *Sexualized War Violence Subversive Victimization and Ignored Perpetrators. Masculinities in the Criminological Field*. Routledge. 2014; Crawford Kerry F. *Wartime Sexual Violence: From Silence to Condemnation of a Weapon of War*. Washington, DC: Georgetown University Press, 2017. 224p.; Matusitz J. *Gender Communal Terrorism or War Rape: Ten Symbolic Reasons, Sexuality & Culture*, vol. 21, n. 3. Springer, New-York, 2017, pp. 830–844.

проти катувань¹⁵. Коли розпочалися дискусії щодо того, чи слід створювати міжнародний кримінальний трибунал для розгляду відповідальності окремих винуватців у югославському конфлікті, питання про те, чи є зґвалтування воєнним злочином, було ініційоване, обговорене та успішно включене до проєкту та остаточного статуту Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії.

Провідні експерти громадських організацій успішно займалися просуванням питання гендерного насильства як катувань у Міжнародному кримінальному трибуналі щодо колишньої Югославії (МТКЮ) та Міжнародному кримінальному трибуналі щодо Руанди, а також під час переговорів щодо Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Гендерні злочини були включені до статутів, і зрештою було здійснено кілька успішних судових переслідувань. Зокрема, у справі «Prosecutor v. Kunarac et al.»¹⁶ Апеляційна палата МТКЮ визнала, що численні зґвалтування боснійських жінок-мусульманок як у приватних будинках боснійських сербів, так і в місцях утримання, становили тортури, а обвинувачені були засуджені за зґвалтування, утримання в рабстві та нелюдське поводження.

Важливою віхою у захисті жінок від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, стала Women, Peace and Security Agenda (WPS Agenda) – серія з 10 резолюцій Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, присвячених питанням порядку денного у сфері «Жінки, Мир, Безпека», які визначають орієнтири роботи із захисту прав жінок у конфліктних та пост-конфліктних ситуаціях¹⁷.

---

¹⁵ Felice D. Gaer, Rape as a Form of Torture: The Experience of the Committee Against Torture, 15 CUNY L. Rev. 293 (2012). URL: <https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1301&context=clr> doi: 10.31641/clr150213.

¹⁶ Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic (Trial Judgment), IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 22 February 2001. URL: <https://www.refworld.org/cases,ICTY,3ae6b7560.html>.

¹⁷ Women, Peace and Security Agenda. URL: <https://www.peacewomen.org/security-council/WPS-in-SC-Council/>; Харитоновна О. Порядок денний «Жінки, Мир, Безпека»: вплив та ризики. *Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони України: стан, проблеми, перспективи*.

Не менш показовим щодо розуміння змісту дій сексуального характеру, які не можуть бути зведені суто до статевого потягу, є і справа жінок-жертв сексуальних тортур *Women Victims of Sexual Torture in Atenco v. Mexico*¹⁸, розглянута Міжамериканським судом з прав людини.

У справі йшлося про жорстокість поліції щодо жінок під час поліцейських операцій. Поліція не дозволила групі продавців квітів продавати на місцевому ринку. У відповідь продавці квітів перекрили шосе. Влада вирішила придушити протести силою. Жорстокі зіткнення між поліцією та протестувальниками призвели до багатьох поранених, двох вбитих та великої кількості затримань. Десятки жінок, у тому числі одинадцять заявниць у справі, зазнали жорстокого фізичного та сексуального насильства в поліції. Пізніше мексиканська влада визнала застосування до мітингуючих надмірної сили, але у перевищенні повноважень були звинувачені лише окремі поліцейські. Працівники системи кримінальної юстиції не провели належних розслідувань та не притягнули до відповідальності винних.

Показовою рисою реакції поліції було широке використання сексуального насильства щодо протестувальниць. Жінки повідомляли, що їх обмацували, роздягали, били та ображали вульгарною мовою та сексуальними наклепами. Багатьох згвалтували. Іншим погрожували згвалтуванням.

Суд встановив, що ці дії становлять катування. У рішенні зазначено, що поліція використовувала сексуальне насильство як тактику соціального контролю, спрямовану на залякування та мовчання жінок, а також інших демонстрантів. На думку Суду, поліція «інструментувала тіла жінок, використовуючи їх як знаряддя для передачі репресивного повідомлення».

тези III Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 29 квітня 2021 року). Хмельницький: Видавництво НаДпсУ, 2021. С. 410–414. URL: https://new.nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/konferenciya_genderna_29_10_2021.pdf.

¹⁸ *Women Victims of Sexual Torture in Atenco vs Mexico*, 28.11.2018, IACtHR. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_371_esp.pdf.

Міжамериканський суд з прав людини нагадав, що держави зобов'язані належним чином перевіряти гендерні стереотипи та дискримінаційне ставлення до жінок, які закріпилися в державних інститутах та суспільстві. Нездатність робити це відтворює та інституціоналізує насильство.

Отже, «дія сексуального характеру» не завжди охоплює лише ситуації статевого потягу як такого. Тому більш вдалим видається використання термінології пояснювальної доповіді до Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції)¹⁹, де під дією сексуального характеру розуміється акт, що має сексуальну конотацію (п. 190), адже сексуальна конотація поведінки складніша, ніж просто статевий потяг, вона охоплює соціокультурні та владні аспекти людської взаємодії.

Людська сексуальність скорше подібна до мовлення, і окремі культурні та нормативні аспекти сексуального є певною мірою прихованими, а для виявлення цих прихованих структур потрібна серйозна саморефлексія і увага та повага до іншого. Отже, «сексуальне» в діянні – це не лише атрибут, що має бути описаний, а і надання цього статусу певній поведінці в акті комунікації (Corrêa Camargo B. & Renzikowski J.)²⁰. Простіше кажучи, щоб говорити тією чи іншою мовою, потрібно не лише знання певних слів, а і розуміння контексту висловлювання. Так само і сексуальні відносини необхідно розуміти як акт комунікації. Включення певної поведінки в контекст тих чи інших сенсів можливе лише під час соціальної взаємодії. Наприклад, маніпуляції з геніталіями під час медичного обстеження навряд чи вважатимуться сексуальними, у той час як такі дії між партнерами у спальні, ймовірно, будуть саме такими.

---

¹⁹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence no. 210. URL: <https://rm.coe.int/16800d383a>.

²⁰ Corrêa Camargo, B., & Renzikowski, J. (2021). The Concept of an “Act of a Sexual Nature” in Criminal Law. *German Law Journal*, 22(5), 753–768. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.37>.

Таким чином, секс як акт комунікації та комунікативність згоди як умова сексуальної автономії особи стають центральними акцентами сучасних правових дебатів у даній області. Погляди на сексуальність, що зазнали серйозних парадигмальних зрушень, в оцінці легітимності сексуальних відносин відійшли від ідей «пристойності/непристойності» часів Оскара Уайлда та концентруються навколо концептів «автономії» та «згоди».

Право людини на сексуальну автономію виступає одним з базових сексуальних прав людини²¹. Як право людини, воно зобов'язує держав-учасниць міжнародних договорів про права людини, таких як ЄКПЛ (Європейська конвенція із захисту прав людини та основоположних свобод) та КЛДЖ (Конвенція з ліквідації дискримінації щодо жінок), поважати, захищати та забезпечувати сексуальну автономію з урахуванням її багатогранних аспектів²².

Базове рішення ЄСПЛ у сфері тлумачення сексуальної автономії та визначення параметрів допустимої сексуальної взаємодії – це рішення у справі «M. C. v. Bulgaria»²³, де Суд сформував правову позицію, що відсутність згоди, а не застосування сили є конститутивною ознакою сексуального насильства.

Тобто сексуальне насильство наразі тлумачиться більш широко – як ігнорування вільного сексуального волевиявлення індивіда. Подібне тлумачення насильства є розвитком ідей прав людини та забезпечує радикальну залежність ефективності їх захисту від поваги до сексуальної автономії кожного.

У даній справі йшлося про стверджуване згвалтування двома чоловіками 14-річної незайманої дівчинки, і Страсбурзький суд серйозно критикував органи влади держави-відповідача за те, що вони не надали

---

²¹ Declaration of sexual rights / World Association for Sexual Health. URL: <https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf>

²² Valentiner D. The Human Right to Sexual Autonomy. *German Law Journal*. 2021. Vol. 22(5). P. 703–717. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.35>.

²³ M. C. v. Bulgaria, App. no. 39272/98, 4 December 2003, ECtHR. URL: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/M.C.v.BULGARIA_en.asp.

належного значення уразливості особи у юному віці і особливостям її психологічного розвитку. Як зазначають психіатри та психологи, одним з різновидів реакції на зґвалтування є «застиглий переляк» (синдром травматичного психологічного інфантилізму) – психологічна реакція підкорення насильству, яка має місце тоді, коли будь-яка модель поведінки, що ґрунтується на досвіді потерпілої особи, яка опинилася перед неминучістю зґвалтування, виявляється неадекватною. Тому потерпіла особа, відчуючи жах, часто проявляє пасивну реакцію покори, що є характерною моделлю поведінки в дитинстві, або намагається психологічно дисоціюватися від того, що відбувається, немовби це відбувається не з нею. Суд у даному рішенні підкреслив, що у законодавчих актах європейських держав уже немає вимоги наявності доказів щодо вчинення потерпілою особою фізичного опору, а також що, незважаючи на розбіжності у законодавчих визначеннях, у судовій практиці деяких держав спостерігається намагання дати таке тлумачення цьому визначенню, яке б охоплювало будь-який неконсенсуальний статевий акт. Тому, коли практика розслідування подібних злочинів зводиться до того, що представники системи кримінальної юстиції довіряють лише так званим «прямим доказам» зґвалтування (фізичним слідам насильства, покликам про допомогу тощо), а коли їх немає – позбавляють потерпілу особу належного захисту, – дана ситуація свідчить про порушення державою-відповідачем позитивних зобов'язань щодо захисту потерпілої особи. Так, у даній справі, оскільки стверджуване діяння було «зґвалтуванням на побаченні», органи влади не з'ясували наявних можливостей для встановлення усіх супутніх обставин і не провели достатнього аналізу достовірності розбіжних показань. Суд визнав, що держава-відповідач допустила порушення позитивних зобов'язань за ст. 3, 8 ЄКПЛ.

Примітно, що в аргументації рішення (п. 105) ЄСПЛ спирався на справу «Prosecutor v. Kunarac et al.», розглянуту МТКЮ, відзначивши, що «у

справі Кунараца, Ковача та Вуковича озброєні військовослужбовці привели мусульманську дівчину в будинок, у якому містився військовий штаб. Після того як її згвалтували двоє військовослужбовців, її привели в кімнату, де вона сама ініціювала сексуальний контакт з обвинуваченим п. Кунарацом, командиром. Судова палата взяла до уваги те, що військовослужбовці, погрожуючи позбавленням життя, наказали потерпілій особі задовольнити їхнього командира сексуально. Отже, потерпіла особа «не вирішувала вільно щодо давання згоди на статеві зносини з Кунарацом, оскільки вона була в неволі і боялася за своє життя». Судова палата також відхилила аргументи захисту Кунараца, згідно з якими йому було невідомо про те, що потерпіла особа ініціювала статеві зносини з ним лише через свій страх за життя. Палата дійшла висновку, що, навіть якщо Кунарац не чув згаданих погроз, поведінка потерпілої не могла «збити його з пантелику», якщо враховувати загальний контекст існуючої ситуації воєнного часу й особливо уразливе становище мусульманських дівчат у цьому регіоні».

Усе вищезазначене акцентує, що добровільна згода є конститутивною ознакою правомірної сексуальної взаємодії, а її відсутність означає атаку на соціальні відносини, що забезпечують сексуальну автономію людини.

У зв'язку з цим конструювання складу кримінального правопорушення у такий спосіб, що добровільна згода виступає однією з ознак підстави кримінальної відповідальності, виглядає сумнівно. В проекті КК наразі міститься стаття 4.6.5 «Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років», яка виглядає таким чином: «Повнолітня особа, яка за добровільною згодою потерпілої особи віком від 14 до 16 років здійснила щодо неї дію сексуального характеру, – вчинила злочин 3 ступеня».

У даній ситуації мова йде про сексуальну атаку на особу, у якої ще остаточно не сформована здатність проявляти сексуальну автономію. Сексуальна взаємодія з такою особою руйнує відносини, що забезпечують сексуальну автономію людей, а подібна конструкція складу кримінального

правопорушення підриває фундаментальне значення поняття «добровільна згода», за допомогою якого консенсуальний сексуальний акт відрізняється від неконсенсуального, правомірна поведінка – від протиправної. Закріплений в чинному КК 2001 р. «вік згоди» є важливою гарантією захисту неповнолітніх осіб від сексуальних посягань і фіксує стандарт поведінки з людиною, відповідно до якого лише особи, що володіють сексуальною автономією, можуть надавати таку згоду, яка буде мати юридичне значення консенсуального сексуального акту. Логічний ряд «добровільна згода особи, що не досягла віку згоди», побудований авторами законопроекту, підриває захисний потенціал концепту «добровільної згоди» та її значення наріжного каменю для розбудови політик протидії сексуальним кримінальним правопорушенням.

Звісно, зрозумілим є бажання авторів врахувати особливості сексуального життя молоді. Водночас, необхідним є пошук більш вдалої моделі регулювання. Наприклад, можливо, варто обговорити розробку та введення концепту «обмежено добровільної згоди», за аналогією з конструктом обмеженої осудності, коли особа *не здатна повною мірою* усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними через наявний психічний розлад. Як робочий варіант для дискусії у професійній спільноті можна запропонувати такий конструкт: «обмежено добровільна згода має місце там, де особа не здатна повною мірою ясно проявляти свободу сексуального волевиявлення і розуміти характер і значення свого рішення щодо сексуальних відносин»²⁴. Також важливою могла б бути примітка щодо «сексуальних стосунків осіб, близьких за віком» («close-in-age exemptions») – так званий «закон Ромео і Джульєтти», де йдеться про некараність сексуальних стосунків між особами, кола одна з них досягла віку згоди, інша – ні, і різниця у віці є незначною.

---

²⁴ Детальніше див.: Харитонova О. В. Гендерний мейнстрімінг у кримінальному праві України: основні акценти реформ у сфері протидії сексуальним злочинам. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 175–180.

Окремої уваги потребує аналіз питання, яким чином автори проєкту нового КК бачать криміналізацію сексуального насильства, не пов'язаного з пенетрацією. Стаття 4.6.3 «Дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним проникненням» у проєкті в редакції від 18.10.2021 має такий зміст: «Особа, яка здійснила без добровільної згоди потерпілої особи дію сексуального характеру, пов'язану з тілесним контактом без сексуального проникнення, – вчинила злочин 3 ступеня».

Думається, що якщо дію сексуального характеру, не пов'язану з сексуальним проникненням, обмежити лише обов'язковим тілесним контактом, – це може містити серйозні лакуни у регулюванні певних небезпечних форм сексуальної поведінки.

Так, зокрема, у рішенні «Söderman v. Sweden»²⁵ ЄСПЛ вважає порушеним позитивні зобов'язання держави відповідно до ст. 8 ЄКПЛ у ситуації, коли національне законодавство не передбачало ефективних заходів правового захисту від порушення персональної недоторканості заявниці у конкретних обставинах її справи. Ці обставини полягали у тому, що вітчизняним таємно знімав на камеру у сексуальних цілях заявницю – свою на той час 14-річну пасербицю – під час душу. У національних судів не було можливості кваліфікувати дане діяння ані як сексуальне розбещення, оскільки не було наміру «режисера» дозволити потерпілій дізнатися про фільми, ані як спробу виготовлення дитячої порнографії, оскільки записи, відповідно до характеристик шведського законодавства, не були порнографічними за змістом.

Якщо подібні фактичні обставини підпадуть під регулювання, запропоноване в проєкті КК, автори проєкту під час обговорення даного кейсу на міжнародній науковій конференції «Особлива частина Кримінального кодексу України: система та зміст», що відбулася 20–22 жовтня 2021 р. у

---

²⁵ Söderman v. Sweden, App. no. 5786/08, GG, 12 November 2013, ECtHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043#{%22itemid%22:\[%22001-128043%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043#{%22itemid%22:[%22001-128043%22]}).

Національному юридичному університеті ім. Ярослава Мудрого, вбачали за можливе кваліфікацію вчиненого або як кримінального правопорушення проти приватності (ймовірно, ст. 4.8.3 – «Незаконні дії щодо інформації про особисте та сімейне життя»), або як кримінального правопорушення проти моральності (ймовірно, ст. 5.12.4. – «Обіг предметів дитячої порнографії»). Втім, видається, той факт, що фільмування здійснювалося в сексуальних цілях, складно залишити поза сферою аргументації щодо належної кваліфікації даних діянь (особливо, якщо подібне поведіння вписується в певну сексуальну модель поведінки винного, як от у справі «Söderman v. Sweden», де вітчизняним обвинуваченим ще у епізодах розбещення 16-річної двоюрідної сестри заявниці, у якої він торкався стегон і повідомляв про бажання зайнятися з нею сексом, а також заглядав у вікна кімнати заявниці, коли вона роздягалася). Думається, що приватна сфера тут, безумовно, zagrożена, але сексуальна інтрузивність поведінки винного є ще більш важливим фокусом, який складно оминати, коли ми комплексно аналізуємо специфіку його діяння.

Що ж стосується дитячої порнографії, то авторам проекту або прийдеться визнати, що будь-яке зображення оголеної перед душем дитини носить грубо натуралістичний, вульгарний характер і є порнографічним (згідно з визначеннями «порнографічного предмету» та «предмету дитячої порнографії», запропонованими у глосарії проекту), або відмовитися від такого підходу до характеристик порнографічності загалом. Більше того, не варто забувати, що у проекті кримінальні правопорушення проти моральності відносяться до книги «Злочини та проступки проти суспільства», тобто потерпіла особа та її персональна цілісність певною мірою відходять на другий план, поступаючись інтересам суспільства. При цьому варто звернути увагу, що у справі «Söderman v. Sweden» Велика палата, аналізуючи лакуни у законодавстві Швеції щодо можливості надати ефективний захист заявниці, підкреслила, що Суд відходить від критерію «суттєвих недоліків», і замість

того, щоб визначати, чи є якась із лакун у правовій базі сама по собі «суттєвим недоліком», акцентує увагу на тому, а чи дійсно якийсь із доступних засобів правового захисту забезпечував для заявниці *«прийнятний рівень захисту»*. Тобто Суд визнає свободу розсуду держави, але лише у тому випадку, якщо внутрішнє законодавство держави-учасниці Конвенції передбачає *«прийнятний рівень захисту»*. Якщо критерій *«суттєвих недоліків»* був більшою мірою орієнтований на державу, стосувався більше державних, ніж індивідуальних інтересів, то критерій *«прийнятного рівня захисту»* зміщує акценти, помістивши інтереси окремих осіб у центр аналізу: свобода розсуду держави визначається ефективним захистом прав людини в інтерперсональних відносинах, а не навпаки²⁶.

З урахуванням даного критерію виникає запитання, як забезпечити прийнятний рівень захисту, наприклад, у ситуації, якщо винний займається самомастурбацією, віддавши наказ мордувати потерпілу особу і спостерігаючи за цим, а потерпіла особа усвідомлює подібну атаку на її сексуальну автономію, якщо вчинене не вважати сексуальним насильством, передбаченим ст. 4.6.3 проєкту (дією сексуального характеру, не пов'язаною з пенетрацією)?

Вочевидь, у разі, якщо розробники проєкту обмежать рівень серйозності кримінально-протиправних дій сексуального характеру, не пов'язаних з сексуальним проникненням, обов'язковою наявністю тілесного контакту, то тоді, ймовірно, систему сексуальних кримінальних правопорушень прийдеться розгалужувати за рахунок появи кваліфікуючих ознак, таких як *«вчинення певного діяння у сексуальних цілях»*, з метою охопити додатковий об'єкт певного кримінального правопорушення. Також заслуговує на увагу питання можливостей криміналізації сексуальних домагань щодо повнолітніх (проєкт криміналізує лише сексуальні домагання

---

²⁶ Lavrysen L. Failure to protect minor against stepfather filming her naked violates Article 8: Grand Chamber agrees with our third party intervention in *Söderman v. Sweden*. URL: <https://strasbourgobservers.com/2013/11/14/failure-to-protect-minor-against-stepfather-filming-her-naked-violates-article-8-grand-chamber-agrees-with-our-third-party-intervention-in-soderman-v-sweden/#more-2192>.

щодо неповнолітніх) та сталкінгу. Видається, дискусія у цьому полі може бути продовжена і проєкт КК має потенціал для суттєвого вдосконалення.

Існують й інші проблеми конструювання даного розділу, зокрема, пов'язані з дискусією щодо місця інших кримінальних правопорушень, пов'язаних з сферою сексуальності та гендеру, в системі Особливої частини КК. Але ці питання неможливо охопити в обсязі даної статті, і вони будуть розглянуті у наступних публікаціях.

Висновки. Критика проєкту КК дозволяє артикулювати важливі зони, де відбувається справжня боротьба навколо ціннісних орієнтирів публічно-правового акту, який містить найбільш серйозні ризики для прав людини. Розуміння, що конститутивна структура поля, в якому відбувається робота над проєктом, створює фігури евфемізації та умовчання, викликає потребу у розпізнаванні позицій та умов, в яких акумулюється мовлення, і підваження запропонованих законопроектів підходів з урахуванням структурних нерівностей та стереотипно вкорінених ієрархічних владних відносин, як прямих, так і дискурсивних.

З цієї точки зору розробка моделі державного кримінально-правового реагування на сексуальні кримінальні правопорушення виглядає однією з найбільш чутливих зон, що пов'язано не лише з високою інвазивністю сексуальних атак, а і з самими уявленнями про сексуальність, які спираються на механізми ієрархічного впорядкування соціальних практик та патріархатний світогляд, втілений у проєкті.

Так, зокрема, учасниками робочої групи в редакції проєкту від 18.10.2021 р. сконструйовано розділ, що передбачає протидію сексуальному насильству з помисленням сексуальності суто через поняття статі та розуміння дій сексуального характеру як «дій, спрямованих на задоволення статевого потягу». Втім, сексуальність як «статева свобода», «статева недоторканість» є слабкою пояснювальною моделлю, яка ігнорує соціальну і

культурну реальність і ті соціокультурні практики та владні відносини, які за ними стоять.

Пояснення соціального буття статі через прив'язку лише до біологічних відмінностей, натуралізація гендеру значно звужує обсяг можливостей кримінально-правових інструментів ефективно протидіяти сексуальним кримінальним правопорушенням. Сексуальність є глибоко гендерованим феноменом та втіленням владних відносин. Якщо сексуальна природа акту розуміється лише як прагнення задовольнити лібідозний потяг, то деякі варіанти кримінально-протиправної сексуальної поведінки залишаються поза сферою дії КК, зокрема, в тих ситуаціях, коли сексуальне насильство використовується як інструмент контролю та передачі репресивного повідомлення. Більш вдалим видається використання термінології пояснювальної доповіді до Стамбульської конвенції, в якій під дією сексуального характеру розуміється акт, що має сексуальну конотацію. «Сексуальне» – це не лише атрибут діяння, а і надання статусу «сексуального» певній поведінці в акті комунікації. Таким чином, секс як акт комунікації та комунікативність згоди як умова сексуальної автономії особи стають центральними акцентами сучасних правових дебатів у даній області.

Право людини на сексуальну автономію як одне з базових сексуальних прав людини потребує належного захисту з боку кримінального права. Назва розділу КК «Кримінальні правопорушення проти сексуальної автономії людини» видається такою, що більшою мірою відповідала б сучасним уявленням про сексуальність та міжнародно визнаним стандартам визначення параметрів допустимої сексуальної взаємодії.

Відсутність добровільної згоди як конститутивна ознака сексуального насильства має підкреслювати фундаментальне значення поняття «добровільна згода», за допомогою якого консенсуальний сексуальний акт відрізняється від неконсенсуального, а правомірна поведінка – від протиправної. У зв'язку зі сказаним видається такою, що підлягає

корегуванню, стаття 4.6.5 проєкту «Дії сексуального характеру з особою віком від 14 до 16 років», і пропонується обговорення можливості введення у проєкт конструкту «обмежено добровільна згода», яка матиме місце там, де особа не здатна повною мірою ясно проявляти свободу сексуального волевиявлення і розуміти характер і значення свого рішення щодо сексуальних відносин. Також у нагоді стало би і обговорення правничою спільнотою проблеми «сексуальних стосунків осіб, близьких за віком» та некараності їхнього діяння.

Крім того, ідея розробників обмежити обов'язковим тілесним контактом кримінально-протиправні дії сексуального характеру, не пов'язані з сексуальним проникненням, створює ризики лакун у регулюванні певних небезпечних форм сексуальної поведінки, де тілесний контакт відсутній, що потребує подальшого обговорення та пошуку найбільш вдалих моделей реагування на дані діяння при підготовці проєкту КК.

Список використаних джерел

1. Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal, App. no. 17484/15, 25 July 2017, ECHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-175659%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-175659%22]}).
2. Corrêa Camargo B., Renzikowski J. The Concept of an «Act of a Sexual Nature» in Criminal Law. *German Law Journal*. 2021. Vol. 22(5). P. 753–768. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.37>.
3. Crawford Kerry F. *Wartime Sexual Violence: From Silence to Condemnation of a Weapon of War*. Washington, DC: Georgetown University Press, 2017. 224 p.
4. Declaration of sexual rights / World Association for Sexual Health. URL: <https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf>.
5. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence no. 210. URL: <https://rm.coe.int/16800d383a>.
6. Felice D. Gaer. Rape as a Form of Torture: The Experience of the Committee Against Torture. *City University of New York Law Review*. 2012.

Vol. 15. Issue 2. P. 293–308. URL: <https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1301&context=clr> doi: <https://doi.org/10.31641/clr150213>.

7. Houge A. B. *Sexualized War Violence Subversive Victimization and Ignored Perpetrators. Masculinities in the Criminological Field*. Routledge. 2014. 268 p. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315594132>.

8. *Introducing the new sexuality studies* / Eds. S. Seidman, N. Fischer, C. Meeks. 2nd edn. L.; N. Y.: Routledge, 2011. XVI, 571 p.

9. J. L. c. Italie (5671/16, 27.05.2021), ECtHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-210299%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-210299%22]}).

10. *La folie encerlee, Change*. Paris: Seghers/Laffont, 1977.

11. Lavrysen L. Failure to protect minor against stepfather filming her naked violates Article 8: Grand Chamber agrees with our third party intervention in *Söderman v. Sweden*. URL: <https://strasbourgobservers.com/2013/11/14/failure-to-protect-minor-against-stepfather-filming-her-naked-violates-article-8-grand-chamber-agrees-with-our-third-party-intervention-in-soderman-v-sweden/#more-2192>.

12. *M. C. v. Bulgaria*, App. no. 39272/98, 4 December 2003, ECtHR. URL: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/M.C.v.BULGARIA_en.asp.

13. Matusitz J. *Gender Communal Terrorism or War Rape: Ten Symbolic Reasons*, *Sexuality & Culture*, vol. 21, n. 3. Springer, New-York, 2017, pp. 830–844.

14. Plaza M. *Our damages and their compensation. Rape: The Will Not to Know of Michael Foucault [1978] 1981. Feminist Issues/Summer*. P. 25–35.

15. *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic (Trial Judgment)*, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY), 22 February 2001. URL: <https://www.refworld.org/cases,ICTY,3ae6b7560.html>.

16. *Söderman v. Sweden*, App. no. 5786/08, GG, 12 November 2013, ECtHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043#{%22itemid%22:\[%22001-128043%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043#{%22itemid%22:[%22001-128043%22]}).

17. Valentiner D. *The Human Right to Sexual Autonomy. German Law Journal*. 2021. Vol. 22(5). P. 703–717. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.35>.

18. *Women Victims of Sexual Torture in Atenco vs Mexico*, 28.11.2018, IACtHR. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_371_esp.pdf.

19. *Women, Peace and Security Agenda*. URL: <https://www.peacewomen.org/security-council/WPS-in-SC-Council>

20. Бурдые П. К вопросу о цензуре / пер. Л. Митрахович. URL: <https://syg.ma/@lieonora-mitrakhovich/pier-burdio-k-voprosu-o-tsienzurie>.

21. Бусол К. Усе змішалось у Стразбурзі: Європейський суд з прав людини, Толстой і права жінок. URL: https://rus.lb.ua/blog/kateryna_busol/374803_use_zmishalos_strazburzi.html.

22. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. Проведено під керівництвом ОБСЄ. Україна. Результати дослідження. 2019. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf.

23. Згвалтування як метод катування: на окупованій частині Донбасу тисячі людей зазнали сексуального насильства. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-zgvaltuvannya-tortury/30968387.html>.

24. Маєрчик М., Плахотнік О. Гендерне насильство: між звичаєм і злочином. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15670/Maierchuk_%20Henderovane_nasylstvo_mizh_zvychaiem_i_zlochynom.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

25. Текст проєкту нового Кримінального кодексу. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proektu-kk-18-10-2021.pdf>.

26. Третьяков В. История сексуальности и понятия о ней в XX веке. / Рец. на кн.: *Introducing the New Sexuality Studies*. 2nd edn. L.; N. Y., 2011.; Herzog D. *Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History*. N. Y., 2011.; Johansson T. *The Transformation of Sexuality: Gender and Identity in Contemporary Youth Culture*. Aldershot, 2007. *НЛО*, № 5, 2012. URL: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/117_nlo_5_2012/article/18947/.

27. Харитоновна О. CEDAW: рівний старт + умови для досягнення рівності. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/cedaw-rivnij-start-umovi-dlya-dosyagnennya-rivnosti-rezultativ/?fbclid=IwAR2PzVFobaVon2byxcoZRJTH2FiEWMjvxaTA2jtVHoCffONXhr7xWZzobrw>.

28. Харитоновна О. В. Гендерний мейнстримінг у кримінальному праві України: основні акценти реформ у сфері протидії сексуальним злочинам // *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 175–180.

29. Харитоновна О. Порядок денний «Жінки, Мир, Безпека»: вплив та ризику. *Реалізація гендерної політики на сучасному етапі розвитку сектору безпеки і оборони України: стан, проблеми, перспективи: тези III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Хмельницький, 29 квіт. 2021 р.). Хмельницький: Видавництво НаДпсУ, 2021. С. 410–414. URL: https://new.nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/konferencziya_genderna_29_10_2021.pdf.

REFERENCES

1. Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal, App. no. 17484/15, 25 July 2017, ECHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22\],%22documentcollectionid%22:\[%2](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22Carvalho%20Pinto%20de%20Sousa%20Morais%20v.%20Portugal%22],%22documentcollectionid%22:[%2)

2GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-175659%22]}.

2. Corrêa Camargo, B., & Renzikowski, J. (2021). The Concept of an «Act of a Sexual Nature» in Criminal Law. *German Law Journal*, 22(5), 753–768. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.37>.

3. Crawford, Kerry F. (2017). *Wartime Sexual Violence: From Silence to Condemnation of a Weapon of War*. Washington, DC: Georgetown University Press.

4. Declaration of sexual rights / World Association for Sexual Health. URL: <https://worldsexualhealth.net/wp-content/uploads/2013/08/Declaration-of-Sexual-Rights-2014-plain-text.pdf>.

5. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence no. 210. URL: <https://rm.coe.int/16800d383a>.

6. Felice, D. Gaer. (2012). Rape as a Form of Torture: The Experience of the Committee Against Torture. *City University of New York Law Review*, vol. 15, issue 2, 293–308. URL: <https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1301&context=clr> doi: <https://doi.org/10.31641/clr150213>.

7. Houge, A.B. (2014). *Sexualized War Violence Subversive Victimization and Ignored Perpetrators. Masculinities in the Criminological Field*. Routledge. doi: <https://doi.org/10.4324/9781315594132>.

8. *Introducing the new sexuality studies* / Eds. S. Seidman, N. Fischer, C. Meeks. 2nd edn. L.; N. Y.: Routledge, 2011. XVI, 571 p.

9. J. L. c. Italie (5671/16, 27.05.2021), ECtHR. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-210299%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-210299%22]}).

10. *La folie encerlee, Change*. Paris: Seghers/Laffont, 1977.

11. Lavrysen, L. Failure to protect minor against stepfather filming her naked violates Article 8: Grand Chamber agrees with our third party intervention in *Söderman v. Sweden*. URL: <https://strasbourgobservers.com/2013/11/14/failure-to-protect-minor-against-stepfather-filming-her-naked-violates-article-8-grand-chamber-agrees-with-our-third-party-intervention-in-soderman-v-sweden/#more-2192>.

12. *M. C. v. Bulgaria*, App. no. 39272/98, 4 December 2003, ECtHR. URL: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/M.C.v.BULGARIA_en.asp.

13. Matusitz, J. (2017). Gender Communal Terrorism or War Rape: Ten Symbolic Reasons, *Sexuality & Culture*, vol. 21, n. 3. Springer, New-York, 830–844.

14. Plaza, M. (1981). Our damages and their compensation. *Rape: The Will Not to Know of Michael Foucault [1978]*. *Feminist Issues/Summer*. P. 25–35.

15. *Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic (Trial Judgment)*, IT-96-23-T & IT-96-23/1-T, International Criminal Tribunal for

the former Yugoslavia (ICTY), 22 February 2001. URL: <https://www.refworld.org/cases,ICTY,3ae6b7560.html>.

16. Söderman v. Sweden, App. no. 5786/08, GG, 12 November 2013, ECtHR. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-128043#{%22itemid%22:%22001-128043%22}}>.

17. Valentiner, D. (2021). The Human Right to Sexual Autonomy. *German Law Journal*, vol. 22(5), 703–717. doi: <https://doi.org/10.1017/glj.2021.35>.

18. Women Victims of Sexual Torture in Atenco vs Mexico, 28.11.2018, IACtHR. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_371_esp.pdf.

19. Women, Peace and Security Agenda. URL: <https://www.peacewomen.org/security-council/WPS-in-SC-Council>.

20. Burd'e, P. K voprosu o cenzure / per. L. Mitrahovich. URL: <https://syg.ma/@lieonora-mitrakhovich/pier-burdio-k-voprosu-o-tsienzurie> [in Russian].

21. Busol, K. Use zmishalos u Strazburzi: Yevropeyskyi sud z prav liudyny, Tolstoi i prava zhinok. URL: https://rus.lb.ua/blog/kateryna_busol/374803_use_zmishalos_strazburzi.html [in Ukrainian].

22. Dobrobut i bezpeka zhinok. Doslidzhennia nasylstva nad zhinkamy v Ukraini. Provedeno pid kerivnytstvom OBSIe. / Ukraina. Rezultaty doslidzhennia. 2019. URL: https://www.osce.org/files/f/documents/0/8/440318_0.pdf [in Ukrainian].

23. Zgvaltuvannia yak metod katuvannia: na okupovanii chastyni Donbasu tysiachi liudei zaznaly seksualnoho nasylstva. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbas-zgvaltuvannya-tortury/30968387.html> [in Ukrainian].

24. Maierchuk, M., Plakhotnik, O. Henderne nasylstvo: mizh zvychaiem i zlochynom. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/15670/Maierchuk_%20Henderovane_nasylstvo_mizh_zvychaiem_i_zlochynom.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

25. Tekst proiektu novoho Kryminalnoho kodeksu. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/10/19/1-kontrolnyj-tekst-proiektu-kk-18-10-2021.pdf> [in Ukrainian].

26. Tret'yakov, V. (2012). Istoriya seksual'nosti i ponyatiya o nej v XX veke. / Rec. na kn.: Introducing the New Sexuality Studies. 2nd edn. L.; N. Y., 2011; Herzog D. Sexuality in Europe: A Twentieth-Century History. N. Y., 2011; Johansson T. The Transformation of Sexuality: Gender and Identity in Contemporary Youth Culture. Aldershot, 2007. *NLO*, 5. URL: https://www.nlobooks.ru/magazines/novoe_literaturnoe_obozrenie/117_nlo_5_2012/article/18947/ [in Russian].

27. Kharytonova, O. CEDAW: rivnyi start + umovy dlia dosiahnennia rivnosti. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/cedaw-rivnij-start-umovi-dlya-dosyagnennya-rivnosti-rezultativ/?fbclid=IwAR2PzVFo6aVon2byxcoZRJTH2FiEWMjvxaTA2jtVHoCffONXhr7xWZzobrw> [in Ukrainian].

28. Kharytonova, O.V. (2020). Hendernyi meinstryminh u kryminalnomu pravi Ukrainy: osnovni aktsenty reform u sferi protydyi seksualnym zlochynam. *Porivnialno-analitychne pravo*, 2, 175–180 [in Ukrainian].

29. Kharytonova, O. (2021). Poriadok dennyi «Zhinky, Myr, Bezpeka»: vplyv ta ryzyky. *Realizatsiia hendernoi polityky na suchasnomu etapi rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy: tezy III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Khmelnyskyi, 29 kvit. 2021 r.). Khmelnytskyi: Vydavnytstvo NaDpsU, 410–414. URL: https://new.nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/konferencziya_genderna_29_10_2021.pdf [in Ukrainian].

Харитоновна Е. В. Защита сексуальной автономии человека в проекте УК Украины: критический взгляд

Статья посвящена анализу основ рамочного регулирования сексуальных уголовных правонарушений в проекте нового Уголовного кодекса Украины. Применение критической оптики к положениям проекта проблематизирует вопросы защиты сексуальной автономии человека и осмысления зон теоретической и практической рефлексии, в которых они укоренены. К оценке предлагаемых реформ уголовного кодекса применяются современные представления о сексуальности как гендерированном феномене, имеющем глубокую социальную трактовку. Обращение к международным стандартам защиты сексуальной автономии человека и противодействия сексуальному насилию акцентирует внимание на парадигмальных сдвигах в оценке легитимности сексуальных отношений, сконцентрированных вокруг концептов «автономии» и «согласия», и необходимости совершенствования проекта УК в этом аспекте.

Ключевые слова: сексуальная автономия, сексуальность, согласие, сексуальные преступления, действие сексуального характера, гендерно обусловленное насилие, проект уголовного кодекса.

Kharytonova O. V. Protection of Human Sexual Autonomy in the Draft of Criminal Code of Ukraine: A Critical View

The article is devoted to the analysis of the foundations of the framework regulation of sexual crimes in the draft of the new Criminal Code of Ukraine. The application of critical optics to the provisions of the project problematizes the issues of protecting human sexual autonomy and understanding the zones of theoretical and practical reflection in which they are rooted. To assess the proposed reforms of the criminal code, modern ideas about sexuality as a gendered phenomenon with a deep social interpretation are applied. The appeal to international standards for protecting human sexual autonomy and combating sexual violence focuses on paradigmatic shifts in assessing the legitimacy of sexual relations, centered around the concepts of «autonomy» and «consent», and the need to improve the draft Criminal Code in this aspect.

The title of the section of the new Criminal Code of Ukraine «Criminal Offenses against Human Sexual Autonomy» is offering as more relevant with modern notions of sexuality and internationally recognized standards for determining the parameters of permissible sexual communication. The author stressing that if the nature of the sexual act is understood only as a desire to satisfy the libido, then some variants of illegal sexual behavior remain outside the scope of the Criminal Code, in particular, in situations where sexual violence is used as a tool to control and convey repressive messages. The propose to base the regulation of sexual crimes in new Criminal Code not on the concept of libido, but on the approach of the Istanbul Convention, according to which a sexual act is an act that has a sexual connotation, is supporting in this article.

The absence of voluntary consent as a constitutive feature of sexual violence emphasizes the fundamental importance of the concept of «voluntary consent», by which consensual sexual act differs from non-consensual and illegal. In this regard the author, analyzing the problem of legal regulation of sexual relations with minors 14 to 16 year-olds, when their sexual life before reaching the age of consent seems outwardly voluntary, suggests discussing the possibility of introducing into the draft of Criminal Code the construct «limited voluntary consent», which will take place when a person is fully not capable to express a voluntary agreement to engage in the sexual activity and to understand the nature and significance of it's decision regarding sexual relations.

Key words: *sexual autonomy, sexuality, consent, sexual crimes, sexual act, gender-based violence, draft of criminal code.*